

MAKTABLARDA YOSH O'QUVCHILARNING TINGLAB O'RGANISH KO'NIKMALARINI OSHIRISH

Saydullayev Sardor Bastam o'g'li,
Jalilov Sardor Dilmurod o'g'li
Ilmiy rahbar: Mamayobova Shahlo
SamDCHTI

Annotatsiya: Maqolada tinglash qobiliyatlari bilan zamonaviy o'qitish haqida so'z boradi. Bundan tashqari, quyida tillarni tinglash ko'nikmalarini yaxshilashning oson yo'li berilgan.

Kalit so'zlar: Shaxslararo faoliyat, Guruh faoliyati, Audio segmentlar, Video segmentlari

Boshqa to'rtta ko'nikma orasida tinglash ikkinchi til sinflarida eng ko'p unutilgan va e'tibordan chetda qolgani hisoblanadi. Shuning uchun o'qituvchilar bu mahoratga unchalik ahamiyat bermaydilar va uni beparvolik bilan o'rgatishadi. Til o'rgatish va o'rganish sohasida malaka ko'rib chiqilayotgan tilda gapirish va yozish qobiliyati sifatida qaraladi. Tinglash va o'qish qobiliyatlari ikkinchi o'rinda turadi. Ushbu holatning sabablaridan biri tinglash qobiliyatining talabchan xususiyati bo'lishi mumkin. Eronda IT-texnologiyaga asoslangan axborotni jamiyatda tarqatgandan so'ng tinglash lingafon sinflarida yangi ahamiyat kasb etdi. Bundan tashqari, shuni ta'kidlash kerakki, talabalar dars vaqtining ko'p qismini tinglashga bag'ishlaydi. Shunga qaramay, biz ko'pincha tinglashni oddiy deb bilamiz va bu boshqa ko'nikmalar orasida eng ko'p e'tibordan chetda qoladigan mahoratdir. Har qanday tilni o'rganishning tabiiy tartibida tinglash birinchi o'rinda turadi. Hech qanday qabul qilmasdan hech narsa ishlab chiqara olmaydi. Biroq, agar o'qituvchi ravon va samarali talabalarga ega bo'lishni xohlasa, u tinglash qobiliyatini o'rgatish uchun katta va zarur e'tibor berishi kerak.

Tinglash - Ba'zi o'qituvchilar gapirishni faol ravishda to'xtatish kerak deb hisoblaydilar. Tinglashga urg'u berish va gapirishni kechiktirish sabablaridan biri fikrga asoslanadi. Nutqga ahamiyat beradiganlar tilni mahsuli sifatida ko'rishadi va tilni xatti-harakat, gapirish esa bu o'rganish yoki sodir bo'lishning ko'rinishi deb o'ylashadi. Yosh o'quvchilarga tinglash ko'nikmalarini o'rgatishning zamonaviy samarali usullari interaktiv mashqlardan tortib multimedia resurslarigacha bo'lgan barcha narsalarni o'z ichiga oladi. Tinglash ko'nikmalarini yakuniy mahsulot o'rniga o'quv jarayoniga ko'proq e'tibor qaratadigan oddiy va qiziqarli mashg'ulotlar orqali yaxshiroq o'rganish yoki yaxshilash mumkin. Kichik yoki katta talabalar guruhlar bilan ishlashingiz muhim emas, siz o'quvchilarni yaxshi tinglashni o'rgatish uchun o'z uslublaringizni ishlab chiqish uchun quyidagi usullardan birini qo'llashingiz mumkin.¹²⁹

Shaxslararo faoliyat:

Talabalar uchun kuchli tinglash qobiliyatlarini rivojlantirishning xavfli bo'lmagan va samarali usuli soxta suhbatlar va hikoyalar kabi shaxslararo faoliyat orqali amalga oshirilishi mumkin.

Guruh faoliyati:

Katta guruh faoliyati, shuningdek, talabalarga tinglash ko'nikmalarini o'rgatish uchun foydali usul orqali yordam berish imkoniyatini beradi. Siz oddiy guruh faoliyati bilan ham boshlashingiz mumkin.³⁰

Audio segmentlar:

Shuningdek, siz talabalarga radio dasturlari, o'quv ma'ruzalari, onlayn podkastlar va boshqa audio xabarlar kabi audio segmentlar orqali tinglash ko'nikmalarini o'rgatishingiz mumkin.

Video bo'limlari:

Tinglash ko'nikmalarini o'rgatish uchun boshqa eng foydali manba - bu qisqa eskizlar, hujjatli filmlar, dramatik yoki komediya materiallari, yangiliklar dasturlari va intervyu segmentlarini o'z ichiga olgan video segmentlar.²

Ko'pgina talabalar ingliz sinfida yaxshi o'qishlariga qaramay, chet elliklarni tinglashda ko'pincha muammolarga duch kelishadi. Ba'zi talabalar o'qituvchilarga shikoyat qiladilar, garchi ular ALT (Til o'qituvchilari yordamchisi) ning sekin va aniq gapirayotganini tushuna olsalar ham, ular ingliz tilida so'zlashuvchilarning haqiqiy hayotda nima deyayotganini tushunolmaydilar. Nima uchun bu muammo yuzaga keladi? Yapon maktablarida tinglashni o'rgatishning nimasi yomon? Birinchi va, ehtimol, eng katta muammo shundaki, tinglash qobiliyatining ahamiyati Yaponiyada keng e'tirof etilgan. ularni ishlab chiqish uchun tegishli o'quv-uslubiy materiallar va materiallar ta'minlanmagan. Odatiy tinglash darsida o'quvchilar yo o'qish darsligining lentaga yozib olingan ssenariysini tinglaydilar yoki ba'zi materiallarni tinglab bo'lgach, tinglash materiallari mazmunidan kelib chiqqan holda bir nechta tanlov savollariga javob beradilar. Bunday darsda -to'g'ri javoblarga urg'u beriladi, lekin ma'lumotni dekodlash uchun zarur bo'lgan tinglash jarayoni e'tiborga olinmaydi, samarali tinglash uchun ko'nikma va strategiyalar turlari qo'llanilmaydi. Ya'ni, talabalar faqat o'zlarining to'g'ri javob berish qobiliyatini sinab ko'rishadi va ingliz tilini tinglash o'rgatilmaydi. Ikkinchidan, tinglash darslari uchun vaqt miqdori ingliz I va II tillarida o'qish, yozish va

gapirish bilan solishtirganda cheklangan. Misol uchun, har bir sinfda tinglash faoliyatiga ajratilgan o'rtacha vaqt kuniga 5 minutni tashkil qiladi. Talabalar turli xil haqiqiy materiallarga ham etarlicha ta'sir ko'rsatmaydi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ular sinf materiallarida aniq va sekin gapiriladigan ingliz tiliga o'rganib qolgan bo'lsalar va uni tushuna olsalar ham, oddiy tezlikda gapiriladigan haqiqiy ingliz tiliga duch kelganlarida xijolat tortadilar va hafsalasi pir bo'ladilar. Uchinchidan, ular og'zaki ingliz va yozma ingliz tili o'rtasidagi farqqa o'rganmagan. Og'zaki ingliz tilida grammatik bo'lmagan so'zlar, noto'g'ri boshlanishlar, ikkilanish, assimilyatsiya va ortiqchalik kabi turli xil xususiyatlar mavjud. Agar ular bu hodisalar bilan tanish bo'lmasalar, ular ingliz tilini tinglay va tushuna olmasligi mumkin.³ Va nihoyat, tinglash darslarida o'qituvchilar tinglashni boshqa ko'nikmalar, ya'ni gapirish, o'qish va yozish bilan birlashtirish kerakligi haqida aniq tushunchaga ega emaslar. Haqiqiy dunyo aloqasi tekshirilganda, biz hech qachon tinglagand³¹an keyin biror narsa qilmasdan og'zaki muloqotni to'g'ri yakunlamaymiz. Misol uchun, kimdir bilan suhbatlashganimizda, biz unga javob berishimiz kerak. Bu hech qachon bir tomonlama aloqa emas. Talabalar o'qituvchini tinglayotgan ma'ruza kabi vaziyatda ular odatda qayd qiladilar. Tinglash boshqa uchta ko'nikma bilan birlashtirilgan boshqa ko'plab vaziyatlarni o'ylashimiz mumkin. Haqiqiy dunyoda muloqot, ya'ni tinglash, gapirish, o'qish va yozish o'zaro bog'liq va o'zaro bog'liqdir.

ADABIYOTLAR

1. Xodjamqulov, U., Maxmudov, K., & Shofkorov, A. (2020). Markaziy Osiyo mutafakkirlarining ilmiy, siyosiy va adabiy merosida yosh avlodni ma'naviy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi. *Psixoiqtimoiy reabilitatsiya xalqaro jurnali*, 24 (05), 6694-6701.
2. Mahmudov, K. (2020). Chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo muloqotni shakllantirish yo'llari. *Fan va ta'lim*, 1(4), 84-89.
3. Shayxislomov, N. (2020). O'zbek tilshunosligidagi zamonaviy tilshunoslik yo'nalishlarining ahamiyati va ahamiyati. *Progressiv fanlar va texnologiyalar xalqaro jurnali*, 16-18.
4. Shayxislomov, N. Z. (2020). Til keng qamrovli fan sifatida. *O'zAKADEMIA*, 1(1), 156-158.
5. www.Ziyo.net – internet sayti
6. KUSHBAKOVA, M., Zarina, R. U. Z. I. M. U. R. O. D. O. V. A., & Shahram, A. S. L. O. N. O. V. (2020). Innovative Methods and Ways to Teach and Learn Foreign Language. *ECLSS Online 2020a*, 146.
7. Халимбетов, Ю. М., Ибрагимова, Э. Ф., Арслонова, Р. Р., Рустамова, Х. Х., & Наимова, З. С. (2020). Формирование молодежи в Узбекистане как научно управляемый процесс. *Наука и образование сегодня*, (2 (49)), 57-59.
8. Ахмеджанова, Н., & Аслонов, Ш. (2020). Семантические типы предикатов и фазовая членимость глагольного действия. *Интернаука*, (12-1), 27-29.
9. Yusuf, A. (2022). LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS OF THE GASTRONOMIC TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *ILM-FAN TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY QARASHLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR*, 197-199.
10. Аззамов, Ю. Р. (2022). ТЕРМИНЛАР ТАРЖИМАСИНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 518-531.

³ Shayxislomov, N. Z. (2020). Til keng qamrovli fan sifatida. *O'zAKADEMIA*, 1(1), 156-158.